

Rapport från naturguidning med RSMH i Tyresö slottspark och Notholmen 23 maj 2018

Martina Kiibus

En solig och varm försommardag då slottsparkens lummiga grönska kunde erbjuda lite välbehövlig svalka. 7 personer deltog från RSMH (Riksförbundet för social och mental hälsa). Nästan hälften av dem var nya, de andra var med på grodkvällen för en månad sedan och pratade lyriskt om den och hur speciellt det var att vara ute i naturen tillsammans på kvällen och natten.

Vi samlades vid kyrkoparkeringen och gick tillsammans upp till kyrkan där jag berättade om kyrkans historia. Vi tittade också på en fantastisk gammal knotig lind, full av fina stamskott. Lät deltagarna känna på lindens lena hjärtformade blad (som Cecilia Lind, kär och ung och slät om kinden!). Berättade om den mångfald av arter som är knuten till linden och att linden var kärleksgudinnan Frejas träd i den nordiska mytologin.

Så kom vi upp till slottet där jag berättade om slottets historia innan vi gick in i slottsparken. De håller på och renoverar terrassen så vi fick gå in i parken genom östra flygeln. Första stoppet var soluret med inskriptionen ”Jag räknar de ljusa timmarna blott” och ”däremellan flyr oersättlig tid”.

Tog oss längre in i parken och tittade och doftade och kände på blommorna. Stannade upp och skickade runt blommorna så att alla skulle få chans att se och dofta på dem. Några av de blommor vi tittade på var teveronika, förgätmigej, smörblomma, midsommarblomster, löktrav, natt och dag och gullviva. Visade de sinnrika anpassningarna till pollinering, som gullvivans röda streck som liksom leder pollinatörerna rätt. Vi pratade också om hur viktigt det är med pollinerande insekter, även för att vi ska få mat. Och att när vi försämrar för pollinerande insekter så svälter vi ut oss själva.

Det växte en hel del gökärt och vårbrodd som deltagarna fick smaka på. Alltid lika uppskattat att få smaka på godsaker från naturen. De som var med mig på grodguidningen kände igen gökärten och vårbrodden från den kvällen.

Vi fortsatte till en grovstammig ek, pratade om ekens betydelse för den biologiska mångfalden och att den i trehundra år var kronans träd och fick inte huggas ner av andra än kronan själv. Och att för att eken och alla dess invånare ska trivas så måste den stå fritt och solbelyst.

Mittemot eken står en fin gammal lärk. Lät dem känna på de mjuka barren, som saknar de övriga barrträdens skyddande vaxskikt och därför inte har samma skydd mot uttorkning, vilket är förklaringen till att lärk faller sina barr på hösten.

På en kulle växte några Adam och Eva. Jag gick upp dit med dem som kunde och pekade ut orkidéerna för dem som inte orkade gå upp. Ovanför kullen blommade tjärblomster och mandelblom som alla fick se. Tjärblomstern med sin klubbiga stjälk som har använts som veckor i gamla oljelampor.

I slänten ner mot nästa gångväg hittade vi några kungsängsliljor, de flesta hade redan blommat över. Första fynduppgiften var på 1700-talet i Kungsängen utanför Uppsala. Här växte det mängder av humleblomster, som också kallas mormors nattmössa. Medan gullviva kallas för mormors mamelucker!

En hästkastanj i full blom blev nästa stopp. Till skillnad från den äkta kastanjen är hästkastanjens frukter inte ätliga, snarare giftiga. Men har använts som hästfoder. Vi fortsatte till några grovstammiga alar som står nere vid vattnet. Visade hur man kan känna igen al med dess små kottar och på växtplatsen, de växer ofta nära vatten. I slottsparken och runt ån finns Stockholms läns största förekomst av grovstammiga alar!

Till vänster före bron var det fullt av överblommat gullviva och ljuslila stråk av ängsbräsma. På andra sidan är det klippt och inte alls lika blomrikt. Pratade om fårens och betesdjurens betydelse för artrikedomen och hur blommorna i sin tur lockar till sig en mångfald av insekter och fåglar. Och att våra ängs- och hagmarker är några av världens artrikaste miljöer. Lät deltagarna smaka på ängsbräsmans lite skarpa senaps-/ruccolaliknande smak.

Vid brofästet på Notholmen växer kabbelekan gul och frodig i strandkanten. Här hittade vi också lite ätligt ogräs, som brännässla och kirskål. Samt mängder av spansk körvel som doftar av lakrits.

Längre in på Notholmen berättade jag lite om holmens historia och att Prins Eugen beskrev hur man 1912 åt strömming från fiskaren på Notholmen varannan dag. Något som inte skulle gå att göra idag, då det är alldeles för höga halter organiska miljögifter som PCB och dioxiner i strömmingen.

Vi gick ut på bryggan vid Kalvfjärden och berättade om dess historia och om själva Östersjön. Om det bräckta vattnet, hur sårbart Östersjön är pga artfattigdomen jämfört med Västerhavet och att många arter redan är på gränsen av vad de klarar och därmed är extra känsliga för miljöpåverkan. Visade båttoalett-tömningen, som ju är ett sätt att minska belastningen av kväve. Ladusvalor flög kors och tvärs under och över bryggan.

Under en ask på gräsmattan vid caféet tog vi en skön fikapaus. Berättade lite om asken, att den är som kungen av träd; kommer sist och går först, dvs får sina blad sist på våren och släpper dem först på hösten.

Efter pausen gick vi tillbaka in mot parken igen. Stannade till vid en bok och tittade på dess släta gråa stam och fyrtaliga bokollonhättor. Ordet bokstav lär komma av att ett gammalt

namn på runor är stavar som bland annat ristades i bokträ. Här hörde vi göken! Tydlig och fint så att alla kunde uppfatta den. En underbar ton som följde med oss under resten av guidningen! Koltrastarna och bofinkarna sjöng för fullt också och förde oss in på varför fåglarna sjunger på våren – för att locka honor till sina revir.

Så fortsatte vi upp längs hasselallén. Visade hur man kan känna igen hassel, som ju växer mer som en strutformad buske utan huvudstam. Lät deltagarna känna på de mjuka ludna bladen som jämförelse med lindens släta blad. Och pratade om nötterna som ju inte ingår i allemansrätten, utan för att få plocka nötter måste man fråga markägaren om lov.

En ihålig ekstock förde oss in på prat om betydelsen av död ved. I stocken är det en massa härlig mulm där olika vedlevande insekter kan frodas. Tycker det är så roligt att de sparar denna stock i en parkmiljö. Vi hittade mer vårbrodd som deltagarna glada tuggade i sig – med härlig smak av gräddkola!

Stannade vid en syrébuske som stod i full blom och njöt av doften. Pratade också om engelska parken och dess historia. Och om att trots att det är en anlagd park så finns det så höga naturvärden och rik biologisk mångfald här. Mycket av den mångfalden hänger ju samman med att det funnits ädla (sydliga) lövträd som ek, lind och hassel här sedan 1700-talet. Men också att den sköts om på ett sätt så att blomrikedomen gynnas. Deltagarnas sade flera gånger att det är så fint här!

Så gick vi tillbaka till kyrkoparkeringen där jag avslutade guidningen. En av de nya deltagarna fattade inte hur han har kunnat missa de här guidningarna, men nu skulle han göra allt han kunde för att komma med varje gång. Hon som är min kontaktperson för RSMH sade att de här guidningarna är som ljuspunkter i deras tillvaro. Så tacksamt att få jobba under de förutsättningarna! Och så meningsfullt när guidningarna gör skillnad för människor!